

**Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulunun BM Kadınlara
Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne
Sunduğu Gölge Raporu**

82. CEDAW Oturumuna sunulmak üzere

Haziran, 2022

Türkiye - CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu tarafından hazırlanmıştır.

GİRİŞ

1. Bu Gölge Rapor¹ 8. Dönem ana raporun güncellenmiş hali olup Türkiye’de kadınların ve kız çocuklarının yaşadığı ayrımcılıklara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Yaşanan ayrımcılık biçimleri 5 başlık altında incelenmiştir: Yasal Düzenlemeler, Siyaset ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım ve Geçici Özel Önlemler, İstihdam, Eğitim ve Kadına Yönelik Şiddet (KYŞ). Ayrıca, engelli kadınlar, LBTİ+kadınlar ve mülteci, sığınmacı ve göçmen kadınların ve kız çocuklarının da yaşadıkları ayrımcılıklara bu başlıklar altında yer verilmiştir.
2. **2016’dan bu yana CEDAW Komitesinin hiçbir tavsiyesine uyulmamış, 7. Dönemsel Gölge Raporda belirtilen tespitlerle ilgili gelişme olmamış, Komitenin Nihai Yorumlarında altını çizdiği konularda da ilerleme kaydedilmemiştir.² Aksine kazanılmış haklara saldırıların arttığı hızlı bir gerileme dönemine girilmiştir.**
3. 2015 yılında “iç güvenlik yasası”³ olarak bilinen torba yasanın çıkarılması ile tüm yurttaşların hak ve özgürlükleri bakımından radikal bir gerileme dönemine girilmiştir. Bu süreç, **20 Temmuz 2016 sonrasında ilan edilen olağanüstü hâl (OHAL) dönemi ile bütün hukuk sisteminin yeniden kurgulandığı bir aşamaya dönüşmüştür.** Olağanüstü hâl döneminde yapılan anayasa değişikliği referandumu sonrası parlamenter hükümet sistemi kaldırılmış, **Anayasal yapı çerçevesinde⁴ yasama, yürütme ve yargı arasında sağlıklı ve etkili bir güçler ayrılığı sağlanmaksızın, tüm yetkiler Başkanlık düzeyinde toplanmaya devam etmiştir.⁵ Anayasal ilkeler ve uluslararası standartlara aykırı olarak yapılan tüm yasal düzenleme ve değişiklikler ile hem kurumlar işlevsiz hale getirilmiş hem de kadın örgütleri başta olmak üzere bağımsız ve tarafsız sivil toplum kuruluşları İçişleri Bakanlığı’nın talimatıyla kapatılma⁶ ya da kayyum atanması riski ile karşı karşıya bırakılmışlardır.**

¹ CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, kadın ve LBTİ+ haklarını geliştirmek ve korumak için bölgesel ve ulusal olarak çalışan 20 bağımsız ve toplumsal cinsiyet odaklı kadın ve LBTİ örgütlerinden oluşmaktadır. Ancak, Kurul bu raporu diğer birçok kadın hakları kuruluşları ile işbirliği içinde hazırlamıştır.

² CEDAW/C7TUR/Q/7, paragraf 9, 10 ve 11

³<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6638.html>6638 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

⁴ CEDAW/C7TUR/Q/7, paragraf 8

⁵https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/uploads/Memo_Turkey_TR.pdf

⁶<https://siviltoplumsusturulamaz.org/>

4. **Hukuk sistemindeki bütün bu değişiklikler ve otokratik yönelim, kadının insan hakları çalışmalarını doğrudan etkilemiş ve bağımsız kadın örgütlerinin faaliyet alanıyla ilgili olarak da ciddi bir daralmaya ve gerilemeye yol açmıştır.** Demokrasi ve katılım yok sayılıp yasal düzenlemeler eliyle engellenmektedir ve hukuk güvenliği kalmamıştır. Ayrıca, bu Hükümet tarafından sık sık gündeme getirilen yeni Anayasa tartışmaları da anti demokratik bir çok farklı uygulamayı getirme ihtimali bakımından son derece kaygı vericidir.⁷ Nitekim, bir taraftan 2 Mart 2021 de kadınlar dahil tüm yurttaşların insan hak ve özgürlüklerinin genişletilmesine ilişkin hedefler içeren bir İnsan Hakları Eylem Planı⁸ açıklayıp diğer taraftan **19 Mart 2021’de İstanbul Sözleşmesinden bir gece yarısı Cumhurbaşkanı kararı ile çıkıldığının ilan edilmesi, tüm bu kaygıların yersiz olmadığını çok net bir şekilde göstermektedir.**⁹ 2020 yılında iktidar yetkilileri¹⁰ ve sözleşme karşıtı erkek grupları, cemaatler ve medya desteği ile başlatılan kampanya, kadınları, kadın örgütlerini, meclisi ve Anayasal¹¹ kuralları hiçe sayarak İstanbul Sözleşmesinden çekilmenin Avrupa Konseyine bildirilmesi ile sonlanmıştır. **Kamusal gücü de arkasına alan Sözleşme karşıtı kampanya, özellikle bağımsız kadın örgütleri ve LBTİ+kadınlar ve LBTİ+kadın örgütlerinin hedef gösterilmesine,¹² 2012 yılında çıkarılan 6284 sayılı Kanuna ve en son CEDAW’a, hatta Lanzarote Sözleşmesine saldırılara kadar varmıştır.**¹³ Bu konuda KSGM ya da KEFEK dahil hiçbir devlet kurumundan tepki veya açıklama gelmemiştir. **Türkiye’nin dünyada ve Avrupa’da benzeri görülmemiş şekilde ilk imzacısı olduğu bir insan hakları sözleşmeden kolaylıkla çıktığını ilan etmesi kadının insan hakları mücadelesi, 6284 sayılı Kanunun ve CEDAW’ın uygulanması bakımından çok ciddi bir tehdittir.**
5. **Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) misyonunu yitirmiş ve görünmez hale gelmiştir.** Öte yandan ulusal eşitlik kurumları olan, **Türkiye Büyük Millet Meclisi**

⁷<https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/239891-kadin-koalisyonu-esitlik-ve-adalet-olmadan-asla>

⁸<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56270862>

⁹<https://kadinkoalisyonu.org/the-istanbul-convention-is-a-guarantee-for-womens-and-lgbtis-human-rights-the-istanbul-convention-saves-lives/>

¹⁰<https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2020/07/02/numan-kurtulmus-istanbul-sozlesmesinin-imzalanmasi-yanlisti>

¹¹Anayasa’ya göre temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir sözleşmeden CB kararnamesi ile çıkılamaz.

https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf

¹²<https://www.evrensel.net/haber/428580/ankarada-kadin-meclislerinin-istanbul-sozlesmesi-eyleminde-iki-gozalti>

¹³<https://www.amerikaninsesi.com/a/icisleri-bakani-suleyman-soylu-lgbt-sapkinlari-twitter-tweet-uyari-nefret/5762054.html>

(TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) gibi kurumlar bu alandaki görev ve sorumluluklarını yerine getirmedikleri gibi özellikle TİHEK son dönemde İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun aleyhine kampanyaların yürütücüsü haline gelmiştir. Kadın haklarını savunacak ve cinsiyet eşitliği perspektifiyle kadın politikaları üretecek hiçbir kurum kalmamıştır.

6. KSGM, CEDAW'a sunulmak üzere hazırlanan Ülke Raporunun hazırlıkları ve kadınları etkileyecek politikaları dahil olmak üzere hiçbir faaliyetine toplumsal cinsiyet eşitliği (TCE) için mücadele eden bağımsız kadın örgütlerini dahil etmemektedir. **Katılımcı olmayan bir şekilde hazırlanan planlar ve politikalar TCE'nden tamamen arındırılmaktadır. Örneğin, 10. Kalkınma Planında çok genel ifadelerle yer verilmiş cinsiyet eşitsizlikleri ve ayrımcılık 11. Kalkınma Planından (2019-2023) tamamen çıkarılmıştır, hatta TCE kavramının genel politikalardan ve bütün bakanlıklarının politika belgelerinden tek tek çıkarılması özellikle dikkat çekicidir.** Ayrıca, tüm faaliyetlerin ailenin korunması çerçevesinde ele alınması, "toplumsal cinsiyet" tanımının ve "birey" kavramının kamu tarafından hazırlanan tüm belgelerden (Kalkınma Planları, Eylem Planları, vs.) çıkarılması, TCE'nin sağlanması konusundaki yükümlülüklerden lafzen de vaz geçildiğini göstermektedir.
7. Bu strateji ve politikaları oluştururken, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde dayanışma ortamı yaratan, kadının insan hakları alanında ve kadınlar lehine gerçekleştirilen **tüm yasal düzenlemelere büyük katkı sağlamış bağımsız kadın ve LBTİ+ örgütlerinin yerine, son dönemde çığ gibi çoğalan GONGO'ların desteğini, sanki bağımsız STÖ'leriymiş gibi Komiteye sunmaktadır.**
8. Ayrıca, kendileriyle aynı görüşleri paylaşmayan ya da farklı yaşam tarzlarını benimseyen kadın ve insan hakları savunucularını terörist olarak damgalamakta, tutuklamakta, hedef göstermekte ve örgütlerini kapatılma tehdidiyle karşı karşıya bırakmaktadır. **Kadın örgütlerine ve hak temelli çalışmalar yapan STK'lara "kanuna ve ahlaka aykırı faaliyet" yürütme iddiasıyla kapatma davaları açılmaya başlanmış ve hatta bu davalara Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı katılma talep etmeye başlamıştır.** LBTİ+ örgütler ise üst düzey kamu otoriteleri tarafından sapkın ilan edilip, hedef gösterilmektedir. Diyanet İşleri Başkanı'nın LBTİ+ları "sapkın" olarak tanımlayan

nefret söylemini¹⁴ kınayan açıklamalar yapan Ankara, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Urfa ve Van Baro yönetimlerine soruşturma açılmış olup davaları devam etmektedir.¹⁵ Boğaziçi Üniversitesi protestoları nedeniyle öğrencilere soruşturmalar açılmış ve üniversitenin LBTİ+ Öğrenci Kulübü kapatılmıştır.¹⁶ Son olarak İslami basın tarafından çocuklara verdikleri toplumsal cinsiyet eğitimlerinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerine de eğitim verdikleri için sistematik biçimde hedef gösterilen Tarlabası Toplum Merkezi hakkında çeşitli usuli gerekçelerle kapatılma davası açılmış olup, dava devam etmektedir¹⁷.

9. Dolayısıyla, Türkiye'nin 8. Periyodik Gözden Geçirilme kapsamında CEDAW Komitesine sunduğu **Ülke Raporu çelişkilerle ve yanlış bilgilerle doludur.** Çok sınırlı bir alanda az sayıda üretilen cinsiyete göre ayrıştırılmış verinin yetersizliği, Türkiye'de bu bağlamda kasti ve kronik bir sorundur. Sözü edilen verilerin de büyük bir kısmı eski, çarpıtılmış ve tutarsız verilerdir. Kamu kurum ve kuruluşları tarafından tutulan bu veri setleri kamuoyu ve sivil toplum kuruluşları ile paylaşılmamakta. Ülke raporunda sunulan, KSGM başta olmak üzere çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının gerçekleştirdiği iddia edilen TCE ve KYŞ ile ilgili farkındalık eğitimlerinin bir kısmının üzerinden 10 yıldan fazla geçmiş (ör: kolluk kuvvetleri, diyanet görevlileri, sağlık personeline yapılan eğitimler), eğitimleri almış kişiler çoktan o zamanki görevlerinden emekli olmuş veya ayrılmış olmasına rağmen hükümet her dönem aynı verileri yeniymiş gibi sunmaya devam etmektedir. **Diğer taraftan, 2015'ten bu yana, verilmekte olduğu iddia edilen eğitimlerin ise nitelik ve içerikleri, ne tür eğitimler olduğu, nerelerde ve kimler tarafından verildiğine dair, hiçbir bilgi paylaşılmadığı gibi etki analizleri de ya yapılmamakta ya da paylaşılmamaktadır.**
10. TCE ve ayrımcılık, 11. Kalkınma Planında (2019-2023), daha geniş politikalarda ve tüm bakanlıkların politika belgelerinde tamamen kaldırılmıştır.

¹⁴ <https://www.bbc.com/news/world-europe-55901951>

<https://www.duvarenglish.com/in-new-hate-speech-turkish-interior-minister-soylu-says-lgbti-associations-funded-from-abroad-news-60010>

<https://kaosgl.org/en/single-news/hate-speech-from-the-president-of-turkish-religious-affairs>

¹⁵ <https://kaosgl.org/en/single-news/what-happened-after-the-hateful-khutbah-of-the-religious-affairs-administration-of-turkey>

¹⁶ <https://ifex.org/turkey-hundreds-of-arrests-and-lgbtqi-students-targeted-in-crackdown-on-bogazici-university-protests/>

<https://www.al-monitor.com/originals/2021/02/interior-minister-soylu-bogazici-istanbul-lgbt-protests.html>

¹⁷ <https://www.sivilsayfalar.org/2022/03/03/tarlabasi-toplum-merkezi-kapatilma-tehditi-altinda/>

11. Sosyal devlet ilkesinin yeterince hayata geçirilemeyişi özellikle kadınların, yoksulluğun en görünen yüzü haline gelmelerine ve sosyal yardımlara en fazla başvurmak zorunda kalmalarına yol açmıştır. Pandemiyle birlikte kadınlarda işsizleşmenin, mülksüzleşmenin ve yoksullaşmanın da büyük ölçüde arttığı gözlenmekte, her alanda kadınlar üzerinde katlamalı etkilerini hissedilmektedir.

YASAL ÇERÇEVE

Kronik Eksiklikler ve Geriye Doğru Atılan Adımlar:

12. CEDAW'a Türkiye'nin taraf olmasından beri geçen 36 yıldır kadına karşı ayrımcılık ve şiddetle mücadelenin önlenmesi ve TCE'nin fiilen hayata geçirilmesi konusunda bazı alanlarda hiçbir ilerleme kaydedilememiştir. Kronikleşen bu eksikliklerin bir gün giderileceği beklenirken ilk defa bu rapor döneminde yasal alandaki taahhütlerden de vazgeçileceği resmi olarak açıkça dillendirilmiş ve işe İstanbul Sözleşmesinden çekilme gibi çok büyük bir adım ile başlanmıştır.
13. Cumhurbaşkanının yürütmeye tek güç olarak konumlandırılması sonrası, yasal alandaki gerilemeye paralel olarak başta yargı olmak üzere tüm kurum ve kuruluşlar, yeniden yapılandırılmıştır. Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) yürütmeye daha da bağımlı hale getirilmiştir. **Öyle ki "Yargı" bugün Türkiye'de en az güven duyulan kurumlardan birisi haline gelmiştir.**¹⁸ Yargının yürütmeye bağımlı kılınması yolunda atılan bir diğer adım ise 2020 yılında tüm baroların itirazlarına rağmen 1136 sayılı Avukatlık Yasasında bir ilde birden fazla Baro kurulmasını mümkün kılan yasal değişikliktir. **Bu değişiklik ile yürütmenin güdümünde yeni baroların kurulması yoluyla savunmanın da yürütmeye bağımlı kılınması hedeflenmiştir.**¹⁹ 2016 yılında ilan edilen OHAL bahanesi ile birçok belediyeye kayyım atanarak yerel yönetimler de doğrudan yürütmeye bağlı hale getirilmişlerdir.²⁰ Kayyım atanan ve bazılarının başkanı kadın olan, bu belediyelerin kadına yönelik şiddetle mücadele için kurmuş oldukları danışma, destek ve eşitlik birimleri kapatılmıştır. Uzun yıllardır cinsiyet temelli şiddet ve hak temelli çalışan kadın örgütlerinin de kapatılmasıyla sivil toplumun da

¹⁸4 <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/yargitay-baskani-da-yargidan-sikayetci-5665659/>
<http://sodev.org.tr/sodev-yargi-bagimsizligi-ve-yargiya-guven-arastirmasi-raporu-aciklandi/>

¹⁹<https://www.dw.com/tr/%C3%A7oklu-baro-d%C3%BCzenlemesi-tbmmde-kabul-edildi/a-54136119>

²⁰<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kayyimlarin-ilk-isi-kadin-merkezlerini-kapatmak-oldu-717802>

yürütmeye bağımlı kılınma çalışmalarına hız verilmiştir. Hali hazırda sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayıcı düzenlemeler barındıran 2860 sayılı Yardım Toplama Yasası ve 5253 sayılı Dernekler Yasasına ilaveten 2021 yılında yapılan yeni bir yasal düzenleme ile daha da kısıtlayıcı değişiklikler yapılmıştır.²¹

14. Ayrıca engelli,²² göçmen²³ ve yaşlı²⁴ kadınlar gibi kesişen ayrımcılık biçimlerine maruz kalan güç durumdaki kadınlar da temel hak ve özgürlüklerinden yararlandırılmamakta ve onlara karşı işlenen suçlar da çoğu zaman cezasız kalmaktadır.

15. 36 yıldır ilerleme beklenen kronik eksiklikler ise şunlardır;

- Sözleşmeye uygun kapsamlı bir ayrımcılıkla mücadele mevzuatı halen çıkarılmamıştır.²⁵
- Siyasette eşit temsil ile ilgili bir Anayasal düzenleme yapılmadığı gibi parite yasası gündemde bile değildir.
- Medeni Kanunda yıllardır talep edilen, evlenme yaşının 18 olarak belirlenmesi, kadının evlendikten sonra doğrudan kendi soyadını kullanabilmesi, müşterek çocuklara kadınların kendi soyadlarını verebilmeleri, boşanmadan sonra kadının yeniden evlenebilmek için 300 gün beklemesini zorunlu kılan iddet müddetinin kaldırılması, boşanmalarda edinilmiş mallara katılma rejiminin 2002 öncesi evliliklerde de uygulanması gibi konularda halen bir çalışma bulunmamaktadır.

²¹ 7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun. Türkiye’de hukuksal faaliyetin bir mevzuat enflasyonunu da içermesi kronik bir sorun olmakla beraber Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile farklı konulardaki kanunlarda birer değişiklik yapan ve sınırlı ve istisnai bir şekilde kullanılması gereken "torba yasa" yöntemi bir kural haline getirilerek pek çok temel hak ve özgürlük kısıtlamaları ile tartışmalı konular diğer konuların arasında sıkıştırılarak daha az itiraza ve tartışmaya yol açarak yasalaştırılmaktadır.

²²Engelli kadınların birçok kamusal hizmete erişemediği salgın koşullarında 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’da ürün ve hizmetlerin erişilebilir hale getirilmesini zorunlu kılınan süre “2020 erişilebilirlik yılında” Pandemi bahane edilerek tekrar uzatılmıştır.

²³<https://www.evrensel.net/haber/423282/multeci-kadinlar-cinsel-siddete-maruz-kaliyor-kurumlara-guvenmedigi-icin-basvurmuyor>

Türkiye’de geçici koruma veya uluslararası koruma kapsamında kalan mültecilere yönelik “pilot il” uygulamasının şiddetten uzaklaşmaya çalışan, yalnız yaşayan, yalnız anne olan kadınların hak ve hizmetlere erişimlerini ciddi şekilde kısıtlamaktadır.

²⁴<https://tr.sputniknews.com/turkiye/202103251044112314-87-yasindaki-kadinin-dogdugundan-beri-kimligi-yok/>

²⁵TCK 122. Maddedeki düzenleme ayrımcılık içeren eylemlerin çok küçük ve dolaylı bir kısmını konu alan son derece yetersiz bir düzenlemedir.

16. **Mevcut hak ve özgürlüklere ilişkin ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerin hiç uygulanmaması ya da gereğince uygulanmaması sorunu da derinleşerek devam etmektedir.** Bu bağlamda;

- Mevcut hukuk uygulayıcılarının çoğunluğunun sahip olduğu aileyi koruma ve KYŞ meselesini “abartmama”²⁶ yaklaşımı ile hareket etmektedirler. Bu nedenle özellikle **6284 Sayılı Kanunun uygulanması giderek zorlaştırılmaktadır.**
- Halen yaş büyütme davaları ya da olağanüstü hallerde evlenme izni alınabilmesi düzenlemesi nedeniyle mahkemelerde çocuk yaştaki evliliklere izin verilmekte; çocuk hakları korunmamaktadır,²⁷
- Boşanan yoksul kadınların ve çocuklarının nafaka hakkı kullandırılmasında zorluk yaratılmakta ve nafaka miktarları azaltılmaktadır,²⁸
- Hukuk mahkemelerinde boşanma davalarında şiddet uygulayan erkeğin eylemi ile geleneksel rollerini yerine getirmeyen kadınların davranışları eşit kusur sayılmaktadır. Böylece cinsiyetçi iş bölümü ve kadına yönelik şiddet suçları görmezden gelinmekte,²⁹
- Kürtaj hakkının kullandırılmamasına ilişkin sağlık kurumlarına talimatlar gönderilerek yasal olan kürtaj hakkı fiilen yasaklanmaktadır.³⁰
- Ceza Yasası hükümleri kadına yönelik şiddet faileri için etkili olacak şekilde işletilmemektedir. Mesela, Ağır yaralama ya da öldürme eylemleri dışında şiddetin açık fiziki bulguları olmadığı durumda psikolojik bulgular delil olarak kabul edilmemektedir. Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda İstanbul Sözleşmesi’nin de zorunlu kıldığı tek taraflı ısrarlı takip, zorla evlendirme, dijital şiddet gibi kadına yönelik şiddetin yaygın ve farklı türleri dahil toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve ayrımcılığın uluslararası standartlara uygun bir şekilde suç sayılmasını sağlayacak ve cezasızlığı önleyecek maddi ve usul kurallarına ilişkin herhangi bir düzenleme bugüne kadar yapılmamıştır. Ancak zaman zaman kadın örgütlerinin ve hatta milletvekillerinin dahi haberi olmadan kazanılmış hakları

²⁶<https://tele1.com.tr/akpli-nergis-kadin-cinayetleri-abartiliyor-oldurulen-erkek-sayisi-bunun-12-kati-342766/>

²⁷<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> Türk Medeni Kanununun 124/II maddesi

²⁸<http://kadinlaricin hukuk.org/wp-content/uploads/2019/12/Yoksulluk-Nafakas%C4%B1-Raporu.pdf>

²⁹https://kockam.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2020/06/KOCKAM_Rapor_TR_revised.pdf

³⁰<https://www.morcati.org.tr/attachments/article/370/kamu-hastaneleri-kurtaj-uygulamaları-arastırma-raporu.pdf>

ortadan kaldırmaya yönelik değişiklikle de yapılmaktadır. Hukuk güvenliğinin olmadığı, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin ve her alanda belirsizliğin olduğu bir dönemde gündeme getirilen her yasal değişiklik önerisi kaygıları arttırmaktadır.³¹

- LBTİ+ kadınlara karşı işlenen nefret suçları soruşturulmamakta ve yargılanmamaktadır.
- Kabahatler Kanunu trans kadınları kriminalize etmek için kolluk kuvvetleri ve bekçiler tarafından kötüye kullanılmaktadır.³²
- Yaşamlarını korumak için şiddet faillerini öldürmek zorunda kalan kadınlar meşru müdafaa müessesinden ve ceza indirimlerinden yararlandırılmamaktadırlar.

17. Öte yandan, İstanbul Sözleşmesi uyarınca KYŞ olaylarında zorunlu arabuluculuk yasağı olmasına rağmen, 2017'den sonra ceza yargılamalarında kadınlar şiddet failleri ile bir araya getirilerek uzlaşmaya zorlanılmaktadırlar. İstanbul Sözleşmesinden çıkılması ile bu alanda ciddi endişe duyulmaktadır.

- Kadınların kişisel verileri korunmasında gerekli özen gösterilmemektedir.
- Yargılamalarda KYŞ suçu işleyen failer, kültür, töre, din, gelenek veya sözde "namus" gibi gerekçelerle iyi hal ve haksız tahrik indirimlerinden yararlandırılmaya devam edilmektedir.
- Ağır cezayı gerektirmeyen davalarda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları verilmekte, cezaevine gönderilen suçlular ise şartlı tahliye, infaz indirimi, af, vb. uygulamalarla korunarak KYŞ ve ayrımcılığa ilişkin cezasızlık ve ceza adaletsizliği politikası sürdürülmektedir.

18. CEDAW Komitesine sunulan 7. Dönem Ülke Raporunda ve 2018 yılında sunulan Ara Raporunda kurulduğu söylenen koruma masaları gibi pek çok mekanizma hala kurulmamıştır. Son Ara Raporun 51. maddesinde sözü edilen Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Kanun Tasarısının neden yıllardır yasalaştırılmadığı ve ne zaman yürürlüğe sokulacağı belli değildir. Bu kapsamda çıkarılan ve mağdurları koruyucu yönetmelik ve pilot çalışmalar da uygulanmamaktadır.

19. **Geriye doğru atılan adımlar ise şunlardır:** Yasal alandaki taahhütlerden geri dönüşün yol haritası ilk olarak 2016 yılında TBMM'de kurulan Boşanma Komisyonu Raporunda

³¹ <https://esikplatform.net/kategori/basin-aciklamalari/73871/alarmdayiz-7-24-nobetteyiz-gozumuz-meclis-in-uzerinde/>

³² <https://kaosgldernegi.org/images/library/2020human-rights-of-lgbti-people-2019-report-1.pdf>

kabul edilip açıklanmıştır. 479 sayfalık Raporda, kadına karşı ayrımcılık ve şiddetle mücadele ile ilgili tüm yasal düzenlemeler, kazanılmış haklar ve mekanizmalar tartışma konusu yapılmıştır. Bu Komisyon çalışmalarında;

- TCE ilkesinin tüm resmi belgelerden ayıklanması, KYŞ'in önlenmesi yerine "ailenin korunması" bahanesiyle 6284 sayılı Kanunda tedbir kararlarının verilmesini zorlaştıracak değişiklik önerileri ve bu Kanunun tamamen kaldırılması teklifi i dahi yapılmıştır.
- Boşanma Komisyonu'nda dile getirilen Medeni Kanunun kadının soyadı, evlenme yaşı, nafaka ve mal rejimlerine dair hükümleri ile Ceza Kanununun çocuğun cinsel istismarını düzenleyen 103. maddesine yönelik çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirmelerin affı anlamına gelebilecek değişiklik talepleri bugün hala ısrarla gündemde tutulmaktadır.
- Aile içi şiddet ve boşanmalarda kadınları şiddet ortamına geri dönmeye ikna etmeye yönelik ve güçsüzleştirici arabuluculuk uygulanmasının getirilmesi ve bu hizmetlerin ilahiyat mezunları tarafından dini referanslara göre verilmesi önerilmiştir.
- Bu öneriler, hükümet yetkililerince sürekli gündeme getirilmekte ve sadece hükümete yakın sivil toplum örgütlerinin (GONGO) ve kadın hakları karşıtı grupların görüşleri alınarak tartışılmaktadır. Bu tartışmalar kapsamında kadınlara yönelik suçlar ve suç işleyenler de en yetkili ağızlarca övülmektedir.
- Özellikle, devletin üst kademeleri tarafından LBTİ+lara yönelik nefret söyleminde artış gözlemlenmektedir.³³

20. Yukarıda da belirtildiği üzere tartışmaların geldiği son noktada **19 Mart 2021 de İstanbul Sözleşmesi'nden çıkıldığı ilan edilmiştir. Bu karar üzerine artık sırada CEDAW olduğu aynı erkek grupları, medya ve bazı tarikat temsilcilerince dile getirilmiştir.**³⁴

21. **Tüm bu tartışmaların ve değişikliklerin CEDAW'ın sistematik ve sürekli olarak uygulanmaması sonucuna yol açtığı ve açmaya devam edeceği ortadadır.**

³³<https://www.frontlinedefenders.org/en/statement-report/end-hate-speech-and-targeted-attacks-against-lgbti-people-turkey>

³⁴<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/abdurrahman-dilipak-istanbul-sozlesmesinden-sonra-yeni-hedefin-ipucunu-verdi-435366h.htm>

Covid-19 Salgın Süreci:

22. Covid-19 salgını ile yaygınlaşan olağanüstü hukuk rejimi altında KYŞ ve ev içi şiddet de tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de artmıştır.³⁵ Bu dönemde devlet tarafından herhangi bir geçici özel önlem alınmadığı gibi Hakimler ve Savcılar Kurulu, 30 Mart 2020 tarihli Covid-19 ek tedbirler konulu genelgesinin 10. maddesinde **“6284 Sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının yükümlülerinin Covid-19 kapsamında sağlığını tehdit etmeyecek şekilde değerlendirilmesi”**³⁶ gerektiğini duyurmuştur.
23. HSK’nun hukuka aykırı olan bu talimatı ile hakimlere şiddet faillerine yönelik evden uzaklaştırmaya ilişkin tedbir kararlarını Covid-19 bahanesiyle vermeyebilecekleri söylenmiştir.
24. Pandemi süresince şiddete maruz kalan kadınların çoğu başvurabilecek bir yer bulamazken yasaları uygulaması gereken savcıların, mahkemelerin ve kolluk görevlilerinin de çoğu zaman kadınlara yanlıtıcı ve/veya eksik bilgi vererek şiddetten uzaklaşabilmek için sahip oldukları haklara erişimlerini engellemeleri ile sıkça karşılaşmıştır.³⁷
25. Pandemi nedeniyle alınan tedbirler kapsamında 2020 yılında infaz mevzuatında yapılan değişiklikler ile KYŞ eylemleri nedeniyle cezalandırılan failer hiçbir tedbir alınmadan ve mağdurlar ile aileleri bilgilendirilmeden serbest bırakılmıştır.

CEDAW Komitesi’nden Eylem Talepleri:

- a) İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararının geri alınması ve Sözleşmenin uygulanması tavsiye edilmelidir.
- b) Türkiye’de, yukarıda sayılan kadının insan haklarını doğrudan etkileyen mevzuat değişiklikleri ile ortadan kaldırılan hukuk güvenliğinin sağlanması ve Anayasanın eşitlik hükmünün hayata geçirilmesi için hükümete ivedilikle güçlü tavsiye verilmelidir.

³⁵<https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-Pandemic>

<https://www.kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2021/02/Salg%C4%B1nda-Kad%C4%B1n-Olmak-K%C4%B1sa-Rapor-Final.pdf>

³⁶<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/uu.pdf>

³⁷<https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/koronavirus-salgini-ve-kadina-yonelik-siddet-mor-cati-mayis-2020-raporu/>

- c) CEDAW'ın 35 no'lu Genel Tavsiyesi'nde belirtildiği üzere uluslararası teamül hukukunun da bir parçası haline gelen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve ayrımcılıkla mücadelenin, Komite'nin 27. ve 33. Genel Tavsiye'leri doğrultusunda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği bağlamında da devletin yükümlülüğü hatırlatılmalıdır. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği farklı olanlara yönelik şiddet ve ayrımcılığın önlenmesi taahhüdü ve yükümlülüğünü ortadan kaldırmadığı vurgulanarak bu alanda ivedilikle tedbirler alınması tavsiye edilmelidir.

SİYASET VE KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM VE GEÇİCİ ÖZEL ÖNLEMLER

26. **Komitenin Nihai Yorumlarında altını çizdiği anayasal düzenin korunmasına ilişkin çağrı ne yazık ki yanıtız kalmıştır. Hiçbir ifade ve örgütlenme özgürlüğünün olmadığı, 8 Mart kutlamaları gibi çok basit hak taleplerinin bile cezaevi, soruşturma, gözaltı, fiziksel şiddet gibi yöntemlerle sonuçlandığı anti demokratik bir ortam vardır.³⁸ Son olarak ülkenin ana muhalefet partisinin en büyük şehrinin (İstanbul) il başkanı olan Canan Kaftancıoğlu'na verilen haksız cezalar ve getirilen siyaset yasağı tüm kadınların siyaset ve karar alma mekanizmalarına katılımlarının engellenmesi anlamına gelmektedir.³⁹**
27. **Türkiye'nin uluslararası endekslerdeki durumu vahameti açıkça göstermektedir.** Türkiye 2020 yılı Sosyal Gelişme Endeksine göre toplam 163 ülke arasında 92. sırada yer alırken, imkanlar ve haklar başlığı altında yer alan siyasette kadın erkek eşitliğinde 162. sırada yer almaktadır. 2021'de Dünya Ekonomik Forumu (WEF)⁴⁰ tarafından hesaplanan küresel toplumsal cinsiyet açığı endeksine göre Türkiye 156 ülke arasında 133., siyasi yaşama katılımında ise 114. sıradadır.
28. **Türkiye'de kadınların siyasal ve kamu yaşamına katılım oranları son 6 yılda iyileşmemiştir.** Parlamentoda 2021 yılı itibarıyla kadın milletvekillerinin oranı %17.24, kadın bakan sayısı 1'dir. Toplam 81 ilden 34 ilde kadın milletvekili yoktur. 18

³⁸<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56355921>

<https://gazetekarınca.com/2017/03/kayyumların-ilk-hedefi-kadın-kurumları-iste-kapatılan-52-kadın-merkezi/>

³⁹ <https://m.bianet.org/english/print/261787-chp-responds-to-kaftancioglu-s-sentence-we-are-strong-you-are-weak-erdogan>

⁴⁰<https://tr.euronews.com/2021/04/01/cinsiyet-esitsizligi-endeksi-nde-turkiye-156-ulke-aras-nda133-s-raya-geriledi>

komisyonun sadece 2 komisyon başkanı kadındır (KEFEK ve Dilekçe komisyonu).⁴¹Bugüne kadar, hiçbir kadın meclis başkanı olmamıştır. 2022 yılı itibarıyla, kadınların kamu idaresinde ve akademide karar alma mekanizmalarına katılımı da çok sınırlıdır. 81 ilde sadece 3 kadın vali vardır. Kadın kaymakam oranı %10,95, üniversite rektörü kadın oranı %8,37, kadın büyükelçi oranı %26,5 dur. Kadınlar sendika ve meslek örgütlerinin karar mekanizmalarında da sınırlı sayıda temsil edilmektedir. Yerel yönetimlerde⁴² kadın belediye başkanı oranı %3, kadın meclis üyesi oranı %11, kadın il genel meclisi üyesi oranı %3,7, kadın muhtar oranı 2,16'dır. Bu sayılar yerel yönetimlerde kadın temsiline ilişkin dünya ortalaması (%26) ile karşılaştırıldığında çok düşük kalmaktadır. **CEDAW ilkelerine aykırı olarak, yerel siyasete eşit katılımın önünde bulunan yapısal, sosyo-ekonomik ve kurumsal engeller ortadan kaldırılmamakta ve kadınların karar alma süreçlerinden dışlanması da ekonomik gelişimin önündeki en büyük engel olarak durmaktadır.**

29. **Engelli kadınların siyasete eşit katılımı için hiçbir özel önlem bulunmamaktadır. Parlamento ve belediye meclislerindeki temsil oranları ile ilgili herhangi bir veri yoktur.**
30. **LBTİ+ kadınların siyasete katılımı hala siyasetin kırmızı çizgisidir ve siyaset gündeminde hiçbir şekilde tartışılmamaktadır. LBTİ+ kadınlara ilişkin siyasete katılım konusunda herhangi bir belge, veri, bilgi, yapılan çalışma veya rapora ulaşılamamıştır. Bu konuda çalışma olmaması ülkede LBTİ+ kadınların görünmezliklerini ve uğradıkları ayrımcılığı gözler önüne sermektedir.**⁴³
31. **Yukardaki istatistiklerde görüldüğü gibi yıllardır süregelen siyaset ve kamu yaşamına katılımda kadınların sayısının azlığı sistematik olarak bir cinsiyetin dışlanmasının göstergesidir.**
32. **2016 yılından bu yana eşit temsil ve eşit katılım konusunda hiçbir olumlu gelişme olmamıştır. Dolayısıyla, bağımsız kadın ve LBTİ+ örgütlerinin geçen döneme ilişkin CEDAW kapsamındaki eksiklik tespitleri ile eylem talepleri de değişmemiştir.**

⁴¹<https://komisyon.tbmm.gov.tr/>

⁴²<https://www.ysk.gov.tr>

⁴³<https://kaosgl.org/en/single-news/lsquoakp-could-not-reach-its-goal-with-hate-campaignrsquo>

33. Nisan 2022 de yapılan Seçim Yasası değişikliğinin kadınlar için hiçbir özel önlem barındırmadığı gibi antidemokratik hükümlerle seçme ve seçilme özgürlüğünü de kısıtlamaktadır.

CEDAW Komitesi'nden Eylem Talepleri

- a) Kadınların eşit temsil ve eşit katılımlarının sağlanması için gerekli Anayasal düzenlemelerin yapılarak, parite ve eşit temsil yasasının hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- b) Siyasi partiler ve seçimlerle ilgili tüm yasalar değiştirilerek kadınların eşit temsil ve eşit katılımına uygun hale getirilmelidir.
- c) LBTİ+ ve engelli kadınların siyasete katılım ve temsil hakları yasal güvenceye kavuşturulmalıdır.
- d) Siyasete ve karar alma mekanizmalarına katılım süreçlerinin her aşamasında kadınlara yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırmak için gerekli önlemler alınmalıdır.

İSTİHDAM

34. **Türkiye işgücü piyasasının yapısal sorunlarından biri olan kadınların işgücüne düşük düzeyde katılımları devam etmekte hatta artmaktadır.** Kadınların toplam işgücü içindeki oranı %32,8'dir. İstihdamın sadece %28'ini kadınlar oluşturmaktadır. İstihdam edilen kadınların %19,5'i ise yarı zamanlı çalışmaktadır. Bu oran erkeklere göre (%9,3) oldukça yüksek düzeydedir. 2021 Aralık ayında 15-24 yaş arasındaki kadın nüfusun %70'i işgücüne, %78'i istihdama katılmamış olup işsizlik oranı ise %27'4 olarak gerçekleşmiştir. Genç kadınlarda istihdama katılma oranı oldukça düşük, işsizlik oranları ise giderek artmaktadır.⁴⁴ **2015 yılında uygulamaya konulan Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı (ÖDÖP) kadını, TCE bağlamında değil "annelik görevi" ile tanımlayan bir bakış açısına sahiptir.** Programda annelik ve doğum gerekçeleri ile olumlu gibi sunulan düzenlemeler aslında kadınların esnek ve güvencesiz olarak çalıştırılmalarına neden olmaktadır.⁴⁵ Kadınların işgücü piyasasına

⁴⁴<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2021-45645>

⁴⁵<http://disk.org.tr/2015/01/ailenin-ve-dinamik-nufus-yapisinin-korunmasi-paketine-itirazimiz-var/>

girmelerinin önündeki zorluklardan birinin bakım sorumlulukları olduğu açıkken, en az üç çocuk yapılmasının teşvik edilmesi de **kadınların istihdama katılmalarına dolaylı engel teşkil etmektedir**. Anneliğe teşvik mekanizmaları ile kadınların çalışma yaşam süreleri kesintiye uğramakta, emeklilikleri gecikmekte, kariyer gelişimleri engellenmekte, mesleklerinde yükselmeleri güçleşmektedir. 2020 yılı sonu itibariyle çocuğu olmayan kadınların istihdama katılımı %50,7 iken bu oran 3 yaşın altında çocuğu olan kadınlarda %25,2'ye düşmektedir.⁴⁶ **Programın genç yaşta evliliği özendirerek düzenlemeler de getirmesiyle,⁴⁷ iktidar, eğitimde ve istihdamda yer bulamayan 15-29 yaş grubu genç kadınlara evliliği tek seçenek olarak sunmaktadır.**

35. **Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesinde (2014-2023), istihdam alanında özel politika geliştirilmesi gereken kadın gruplarının⁴⁸ sorunlarına yönelik hedefler konulmamıştır.**
36. Kadın istihdamı konusundaki sorunların tespiti ve ortadan kaldırılmasına yönelik, ilgili tüm tarafların gerçekleştirdiği çalışmaları izlemek, değerlendirmek, koordinasyon ve işbirliğini sağlamak üzere kurulduğu belirtilen, **Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu⁴⁹ ile ilgili herhangi bir faaliyet ve veri kamuoyu ile paylaşılmamaktadır.**
37. **Tarımdaki en önemli sorun kayıt dışılık (%93,7) olup, tarımda çalışan kadınların yüzde 90,8'i primlerin yüksekliğinden dolayı sosyal güvenlik kapsamına girememektedir.**⁵⁰
38. **Kadınlar ağırlıklı olarak küçük işletmelerde yoğunlaşmakta buna paralel olarak da mesleki yeterliliği aranmayan düşük profilli işlerde ve kayıt dışı olarak çalıştırılmaktadır.**⁵¹ Kadınların sosyal güvenlikten yararlanma oranı sadece %30,3'tür. Cinsiyete dayalı ayrımcılık kadın istihdamının mesleklere göre dağılımında da kendini göstermektedir. İstihdam edilen kadınların sadece %0,34'ü yönetici olarak çalışmakta, istihdamda ağırlık profesyonel mesleklerde (öğretmen, hemşire, gibi), büro ve satış

⁴⁶<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635>

⁴⁷[https://sbb.gov.tr/wp-](https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/22AileninveDinamik_Nufus_Yapisinin_Korunmasi_ProgramiBASKI.pdf)

[content/uploads/2018/10/22AileninveDinamik_Nufus_Yapisinin_Korunmasi_ProgramiBASKI.pdf](https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/22AileninveDinamik_Nufus_Yapisinin_Korunmasi_ProgramiBASKI.pdf) Politika 3.4.

⁴⁸Çalışan yoksullar, kayıtsız göçmen/mülteci/sığınmacı kadınlar, seks işçileri, eşi cezaevinde olan kadınlar, engelliler, LGBTI+, vb.

⁴⁹ 8. Ülke Raporu paragraf 145

⁵⁰<https://ekmekvegul.net/gundem/tarimda-calisan-kadinlarin-yuzde-90i-kayit-disi>

⁵¹<https://www.tuik.gov.tr/>

hizmetlerinde ve nitelik gerektirmeyen işlerde yoğunlaşmaktadır.⁵² 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa 2018’de eklenen geçici 19. ve 21. maddeleri ile özel sektör işverenleri için 2020 sonuna kadar kadın istihdamına yönelik teşvik uygulaması verilmiştir. **Ancak teşviklerin kadın istihdamında nasıl bir artış gerçekleştirdiğine dair bir izleme ve veri paylaşımı söz konusu değildir.**

39. Çocuk bakım hizmetleri sadece kadın çalışan sayısı ile sınırlı tutulmaktadır. **Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planında (2018-2023)⁵³ mevzuat değişiklikleri öngörülmesi olmasına rağmen henüz yapılmamıştır.** Çocuk bakım sorumluluğu olan kadınların işgücüne katılma oranı, olmayanlara göre daha düşüktür.⁵⁴ OECD’nin 2018 verilerine göre; Türkiye, 3-5 yaş arasındaki çocuklar arasında okul öncesi eğitime erişme oranları bakımından %37 ile en son sırada yer almaktadır. Bu nedenle kadınların bakım sorumlulukları işgücü piyasasına girmelerini hala önlemektedir.
40. 2021 Aralık ayı sonu itibarıyla kadın işsizliği %14,7 oranında gerçekleşmiştir.⁵⁵ DİSK-AR’ın araştırmasına göre; hem dar tanımlı işsizlikte (%16,9) hem de geniş tanımlı işsizlikte (31,6) oldukça yüksektir. ⁵⁶
41. **Tüm sektörlerde engelli birey istihdam etme zorunluluğuna uyulmadığı gözlenmektedir ve buna yönelik idari yaptırımlar da etkin olarak uygulanmamaktadır.** Kamuda engelli birey istihdamında erkek engelli bireylerin lehine bir yönelim olduğu gözlenmektedir. Engelli kadınlar istihdam sürecine en son dahil edilirken, işten çıkarmalarda ilk sırada yer almaktadır. Salgın döneminde de aynı süreç işlemiştir.⁵⁷ 2019 yılı TÜİK araştırmasına göre **işgücüne katılım oranı engelli kadınlarda sadece %12,5’tir.** Bu durum yoksullukla birlikte yoksunluk durumunu doğurmaktadır.⁵⁸
42. LBTİ+ kadınlar, başta iş başvuruları olmak üzere her konuda cinsiyetçi ayrımcılık yaşamakta, istihdam edilememe riski nedeniyle de açık kimlikleriyle çalışma hayatına

⁵²<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635>

⁵³<https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planlari-2018-2023/>

⁵⁴<https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27859> (25-49 yaş grubunda ve 3 yaşın altında çocuğu olan kadınlardan işgücüne katılma oranı %26,5 iken çocuğu olmayanlarda bu oran %53,4’e çıkmaktadır.)

⁵⁵<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ocak-2021-37486>

⁵⁶<http://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2022/03/Mart-2022-Issizlik-ve-Istihdam-Gorunumu-2021-Yillik.pdf>

⁵⁷<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akuned/issue/52842/678904>

⁵⁸TBMM’nde 3 Aralık Engelliler Gününde, “Engelli Vatandaşlarımızın Sorunlarını Çözmek ve İstihdam Olanaklarını Arttırmak” konulu bir araştırma önergesi verilmiş, ancak iktidar oyları ile reddedilmiştir.

katılamamaktadırlar. Özellikle kamuda bu durum kaçınılmazdır. Çalışan LBTİ+ kadınların tüm yaşam alanlarında ayrımcılık korkusu yaşamamaları en temel haklarıdır.⁵⁹

43. **Eğitimli mülteci ve sığınmacı kadınların diploma denkliklerinin geç yapılması, niteliksiz işlere yönelmelerine, kayıt dışı çalışmaya zorlanmalarına neden olmaktadır.** Çoğu gündelik işlerde çalışan mülteci kadınlar, salgın döneminde işsizlik ve açlık sıkıntıları ile karşı karşıya kalmıştır. Devletin özellikle kadın mültecilere, sosyal ve ekonomik uyumları için ihtiyaç duyulan dil öğrenme imkanları sağlamaması sorunu artırmakta ve yasal ve bürokratik işlemlerin aksaması, temel hak ve hizmetlerden yararlanmalarının önünde engel oluşturmaktadır.

Covid-19 Salgın Süreci:

44. **Covid-19 salgını başladığından bu yana istihdam edilen kadınların yaklaşık %51'i iş yaşamlarına ara vermek zorunda kalmıştır (%26'sı işten çıkarılmış, %25'i ücretsiz izine ayrılmıştır).** Okulların kapanması, pazara erişimin ortadan kalkması veya sınırlı hale gelmesi, hijyene, hasta ve yaşlı bakımına yönelik artan gereklilikler, hane üretimi ve bakım işgücüne olan talepte daha önce görülmemiş düzeyde bir artışı tetiklemiştir. Kadınlar, hem hane içi ücretsiz çalışma alanında hem de ücretli çalışma alanında iş saatlerini artırarak bu talep artışı ile başa çıkmaya çalışan temel aktör olmuşlardır.⁶⁰ **Kadınlar Pandemiden yalnızca ekonomik ve sosyal yönden olumsuz etkilenmekle kalmamış cinsiyete dayalı ayrımcılık keskinleşmiş ve özellikle yoksul haneler içerisinde geçim sorumluluğunun kadınlar üstünde kalmasına yol açmıştır. COVID-19 krizinin başlangıcından önce, zaten işgücü piyasasından dışlanmış olan kadınların sayısı, krizle birlikte büyüyerek devam etmektedir.**⁶¹
45. Pandeminin yol açtığı ekonomik yıkımdan en fazla etkilenenlerin başında kayıt dışı, günlük ve güvencesiz işlerde çalışanlar gelmektedir. 2021 yılı sonu itibariyle kadınların %35,9'u kayıt dışı istihdam edilmektedir.⁶² Türkiye'de ev eksenli çalışan kadınlar kayıt

⁵⁹<https://kaosgldernegi.org/images/library/ozelsektor21eng.pdf>

<https://kaosgldernegi.org/images/library/kamueng.pdf>

⁶⁰<https://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/library/corporatereports/COVID-gender-survey-report.html>

⁶¹<https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2020/12/Covid-19-Pandemisi-S%C3%BCrecinde-Ekonomik-ve-Sosyal-Haklar-Raporu-1.pdf>

⁶²<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635>

dışı olarak çalışmalarına rağmen, resmi istatistiklerde tanımlanmadığı ve resmi kayıt dışı oranına da dahil edilmedikleri için sorunları önceki dönemde olduğu gibi devam etmektedir. 2019 Nisan-Haziran döneminde yapılan araştırmaya⁶³ göre kendi evinde çalışan kadınların ev eksenli çalışan kapsamında olup olmadığına ilişkin yeni veri setlerine ihtiyaç vardır.

46. Çocuğu olan ve olmayan kadınlar arasında ücret farkı %11, annelerin ücret düzeyi babalar ile kıyaslandığında ise ücret farkı, annelerin aleyhine %19 düzeyindedir.⁶⁴ 2021 yılı sonu itibariyle kadın erkek arasındaki ücret farkı %17,2 olarak gerçekleşmiştir.⁶⁵

47. **Covid-19 ile birlikte yaygınlaşan uzaktan çalışma modeli toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri çoğaltmıştır ve okulların, çocuk bakım merkezlerinin kapanması, ailenin diğer bireylerinin de evde kalması kadınların iş yükünü katmerli olarak artırmıştır.**

CEDAW Komitesi'nden Eylem Talepleri

Başta Kalkınma Planı olmak üzere diğer tüm politika belgeleri, TCE perspektifiyle tekrar gözden geçirilmelidir.

- a) İş ve aile yaşamı dengesinin oluşturulması için gerekli olan yasal ve kurumsal mekanizmaların yaratılması kadın istihdamını teşvik eden tüm ulusal politikaların temel bileşeni olmalıdır.
- b) Ulusal Kadın İstihdamı Stratejisi oluşturulmalıdır. Bağımsız kadın örgütleri, sendikalar ve meslek örgütleri bu sürecin temel bileşenleri olarak kabul edilmelidir.
- c) Çocuk bakımına yönelik hizmetler ile ilgili tüm yasal düzenlemeler çalışan sayısı esas alınarak yapılmalıdır.
- d) Acil durumların (depresyon, salgın gibi) söz konusu olduğu dönemlerde sosyal yardım, istihdam ve gelir koruma programlarında kadınları koruyucu özel düzenlemeler yapılmalıdır.
- e) TÜİK, ev hizmetlerinde çalışanlar ve ev eksenli çalışanlarla ilgili ayrıştırmış veri toplanması üzerine yeni modüller üretmelidir.

⁶³<https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30906>

(“ev-iş arası ortalama ulaşım süreleri dağılımında kadınların ücretli ve yevmiyeli çalışanların %7, kendi hesabına çalışanların %34,4, ücretsiz aile işçisinin %15,9’unun kendi evinde çalıştığını belirtmişlerdir.)

⁶⁴https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_756659.pdf

⁶⁵<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635>

- f) Tüm çalışma yasalarının kapsamı, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve engellilik temelli ayrımcılığı önleyecek şekilde genişletilmelidir.

EĞİTİM

48. Eğitim politikalarının geliştirilmesinden ve uygulanmasından sorumlu olan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) da tüm politika belgelerinden, müfredattan ve ders kitaplarından ‘toplumsal cinsiyet’ kavramını tamamen çıkarmıştır.
49. MEB örnek projeleri arasında yer alan, 2014 yılında AB finansmanı ile başlatılan, 162 pilot okulda uygulanan “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (ETCEP)”nin **2019 başında, kimi çevrelerden gelen tepkiler sonucu yürürlükten kaldırılmıştır.**⁶⁶
50. **2012 yılında başlayan 4+4+4 eğitim sisteminin uygulanmasıyla zorunlu eğitim kesintisiz 12 yıl olma özelliğini yitirmiştir.** Bu uygulamayla, 2019/2020 öğretim yılında 10-13 yaş kız çocuklarının okullaşma oranı %96,10 iken, 14-17 yaş arasında bu oran %84,85’e düşmüştür. Ayrıca, 15-29 yaş aralığında ne eğitim gören ne de bir işte çalışan gençlerin %18,3 ünü erkekler, %40,8 ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu aradaki fark kız çocuklarının hayatlarına, ücretsiz ev içi emek, aile içindeki yaşlı ve çocukların bakımı ve çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler olarak geri dönmektedir.
51. **2017 yılında MEB’in ortaöğretim kurumları yönetmeliğinde yaptığı değişiklik ile,** öğrenci iken evlenenlerin okulla ilişkisinin kesilerek kayıtlarının e-Okul üzerinden Açık Öğretim Lisesine, Mesleki Açık Öğretim Lisesine veya Açık Öğretim İmam Hatip Lisesine gönderilmesi,⁶⁷ bir yandan Açık Öğretim öğrencileri arasında artan kız öğrenci oranlarını (%43,7)⁶⁸, **öte yandan çocuk yaşta erken evlilikleri dikkat odağı haline getirmektedir.**

⁶⁶40 <https://www.yeniakit.com.tr/haber/o-sapkin-projeyi-bakanlik-iptal-etti-582159.html>

<https://kaosgl.org/haber/yok-toplumsal-cinsiyet-esitligi-projesini-durdurdu>

<https://artigercek.com/yazarlar/melisalphan/kadina-ayrimciligi-toplumsal-deger-diye-savunanlar>

⁶⁷https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/13111232_YONETMELYK.pdf

⁶⁸<https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2020-egitim-yonetisimi-ve-finansmani/>

52. 2018-19 öğretim yılında Genel ve Mesleki Ortaöğretimdeki kız öğrenci oranlarındaki azalma dikkat çekicidir. Özellikle Mesleki-Teknik Ortaöğretimdeki kız öğrenci katılımı önceki yıla göre %4,2 oranında azalmıştır. Diğer yandan, tüm orta eğitim kurumları arasında din öğretiminde %55,9⁶⁹ ile ve Açık Öğretim İmam Hatip Liselerinde ise %60,2 ile kız öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadır.⁷⁰ **Orta öğretimde kız öğrencilerin ister örgün ister açık öğretim olsun din eğitimine yöneltilmeleri endişe vericidir.**
53. MEB'nin Talim Terbiye Kurulunun incelediği/onayladığı/yayınladığı ders ve kaynak kitapları için içerik inceleme kriterleri arasında kadın-erkek eşitliğinin gözetilmesine ilişkin bir madde bulunmasına rağmen kurulun onayladığı **birçok kitapta toplumsal cinsiyet eşitsizliği içeren resimler ve söylemler** olduğu çeşitli akademik çalışmalarla tespit edilmiştir.⁷¹
54. Hükümete yakın medyada aleyhte yer alan haberlerin ardından, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Komisyonu'nca 2015 yılında hazırlanan, **Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite Çalıştayı Sonuç Raporu'nu** (Tutum Belgesi) **Şubat 2019'da web sitesinden kaldırmış ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesini durdurmuştur.**⁷²
55. Üniversitelerin **Kadın Araştırma Merkezlerinin** isimlerinin ve çalışma alanlarının değiştirilmesi, **"Kadın ve Aile Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi"ne dönüştürülmesi,**⁷³ "aile odaklı politikalar"ın yükseköğretimde de yaygınlaştırılması, YÖK'ün TCE yaklaşımını yansıtmaktadır.
56. **11. Kalkınma Planının eğitimle ilgili politika ve tedbirlerde ve 2022 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında yer alan "sadece kadın öğrencilerin kabul edildiği kadın üniversiteleri kurulacaktır" öngörüsü ciddi bir ayrımcılığa neden olacaktır.** Bu öngörü Anayasaya ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nun "karma eğitim ilkesi"ne aykırıdır ve kadınların eğitim haklarının ihlaline, cinsiyete dayalı meslek seçimine zorlanmalarına,

⁶⁹https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1068/06123056_meb_istatistikleri_organ_egitim_2017_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/851>

⁷⁰<http://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/1068>

⁷¹https://www.researchgate.net/publication/344541762_2017_Mufredat_Reformu_Sonrasi_Ders_Kitaplarinda_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Gender_Equality_in_the_Textbooks_of_2017_Curricula

⁷²<http://sendika63.org/tag/yuksekogretimkurumlarinda-toplumsal-cinsiyet-esitligi-tutum-belgesi/https://www.hdp.org.tr/tr/yuksekogretim-kurumlari-toplumsal-cinsiyet-esitligi-projesinin-durdurulmasina-iliskinonergemiz/12895>

⁷³<https://www.diken.com.tr/yonetmelik-degisikligi-alesiz-kadin-calismalari-merkezi-bile-olamadi/>

iş gücü piyasası dışına itilmelerine sebep olma potansiyeli taşımaktadır. Karma eğitim verilen yüksek öğretim kurumlarında eğitim gören kadınların da daha çok taciz, şiddet ve ayrımcılığa maruz kalmalarına sebebiyet verecek olması açısından da endişe vericidir. Bu endişelerini dile getirilen kadınların gözaltına alınmaları ise daha da vahimdir.⁷⁴

57. Çoklu ya da kesişen eşitsizlikler bağlamında İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda (Md.59,1, 2) ilköğretim çağında olup ilköğretim kurumlarına devam etmeyenlerin hiçbir koşulda çalışamayacağı belirtilmesine karşın, veri kısıtları nedeniyle Türkiye'de çocuk işçiliğine ilişkin durumun tam olarak görülebilmesi mümkün değildir. Ancak, 15-17 yaş grubundaki kız çocuklarında çalışmanın, eğitime katılım üzerinde oğlan çocuklardan daha fazla etkisi olduğu görülüyor. Oğlan çocuklarında çalışmak eğitime katılma oranını ortalama %21,7, kız çocuklarında ise ortalama %35,6 azaltıyor.⁷⁵

58. **Kadınların okuma yazma oranı %95,3 iken engelli kadınlar da bu oran %67,6'dır.**Engelli kadınların eğitim düzeyi tüm eğitim aşamalarında erkeklerin eğitim düzeyinden düşüktür.⁷⁶ Engel oranları yüksek olan kız çocukları örgün eğitimden uzak kalmakta, 4+4+4 sistemi açık liseye yönlendirilmektedir.⁷⁷**Her 10 engelli çocuktan yalnızca 1'i kapsayıcı/bütünleştirici eğitimden faydalanabilmektedir.** Bu da kız çocuklarının şansını ciddi anlamda azaltmaktadır.

59. Türkiye'de LBTİ+ kadınlar temel hak ve özgürlükleri açısından eğitim alanında da saklı kalmak durumundadırlar. Eğitim yurtlarında yapılan düzenlemelerde "genel ahlaka aykırı davranış", "iffetsiz yaşam sürme" gibi kapsamı belirsiz, yoruma açık kriterlere başvurularak LBTİ+lar aleyhine uygulamalar yaşanmaktadır.^{78,79}

60. CEDAW Komitesi 7. Dönemsel Raporu ilişkin Nihai Yorumlarında mülteci kadın ve kız çocuklarının eğitim fırsatlarına erişimlerinin sağlanmasına dikkat çekmiş olmasına

⁷⁴<http://esitlikadaletkadin.org/universiteli-kadin-orgutleri-kadin-universitesi-istemiyoruz/>
<https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin-universitesi-istemiyoruz-diyen-kadınlar-gozaltina-alindi-haber-1513527>

⁷⁵<https://dSPACE.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/852>

⁷⁶<https://www.tohad.org/tohad/bm-engelli-kisiler-turkiye-raporu/>

⁷⁷<https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Engelli%20kadinlar%20ve%20kiz%20cocuklari-Haklar-TAPV-UNFPA-BA.pdf>

⁷⁸2019 yılında Kredi Yurtlar Kurumu "ODTÜ LBTİ+ Onur Yürüyüşüne" katılıp gözaltına alınan öğrencilerin burs ve kredilerini kesmiş, yine 2019 yılının Ocak ayında Hatay'da düzenlenen "Eğitim Ortamında Cinsiyetçilik ve Cinsel Yönelime Bağlı Zorbalık" eğitiminde, "cinsel yönelim" ve "cinsiyet kimliği" konularının işlenmesi nedeniyle öğretmenler hakkında idari soruşturma açılmış ve hedef gösterilmişlerdir
<https://www.dw.com/tr/odtu-c3bc-onur-y-c3bc-c3bc-c3bc-c59f-c3bc-duru-c59fmas-c4b1nda-beraat-yok/a-51215355>

⁷⁹<https://kaosgl.org/haber/lgbti-larin-insan-haklari-raporu-kamu-otoritelerinin-ihlallerinde-artist-var>

rağmen, Geçici Eğitim Merkezleri ve e-okullara kaydı yapılan mülteci çocukların Türk eğitim sistemine uyum sorunları özellikle dil problemi nedeniyle devam etmektedir. Mülteci kız çocukları ise Arapça bildikleri için çoğunlukla İmam Hatip Okullarına yönlendirilmektedir.

Covid-19 Salgın Süreci:

61. **Türkiye’de 20 Mart 2020’de örgün eğitime ara verilmesi, COVID-19 ile ilgili önlemlerin ilk ve en kapsamlı olanlarından biriydi.** Uzaktan dijital eğitime geçiş, özellikle kız çocuklarının ve kadınların eğitime erişimini zorlaştırmıştır.⁸⁰Yaşanan zorlukların, özel ihtiyaçları bulunan risk gruplarında katlamalı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Birkaç çocuklu bir evde bir bilgisayar ya da bir tablet var ise, özellikle yoksul kesimlerde, bunun oğlan çocuk tarafından öncelikli olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. **Çok az evde çocuk sayısına uygun bilişim araçları mevcuttur. Bu konuda doğrudan herhangi bir veriye ulaşılamamıştır⁸¹ ve araştırma gereği vardır.**
62. Pandemi sırasında kız çocuklarının ve kadınların hane içi bakım sorumlulukları eşitsiz biçimde artmıştır.⁸²Karantinada çocukların bakımı ve eğitimi konusunda evdeki yeni yaşam koşulları, kadınların yükünü daha da ağırlaştırmıştır. Pandemi sonrasında, ailenin yoksullukla baş etme sürecinde kız çocuklarının çocuk yaşta erken ve zorla evliliklere maruz bırakılmaları olasılıklarını artırmıştır. Azalan kaynakların tahsisinde önceliğin oğlan çocukların eğitime verilmesi ayrımcılık açısından önemli problem olarak gündemdedir. **Bu sürecin yakından izlenmesi ve veri toplanması, kız çocukları ve kadınlar açısından çok önemlidir.**

CEDAW Komitesi’nden Eylem Talepleri

- a) 4+4+4 eğitim sisteminin ortadan kaldırılarak, zorunlu eğitim 12 yıl ve kesintisiz olmalıdır.

⁸⁰<http://www.keig.org/covid-19-Pandemi-egitim-toplumsal-cinsiyet/>

⁸¹<http://www.ceidizleme.org/medya/dosya/87.pdf>

⁸²<https://www.itu.int/en/myitu/News/2020/05/25/16/23/Measuring-digital-development-Facts--figures-2019>

- b) Eğitimin her kademesinde TCE eğitimi yer almalı, tüm müfredat ve ders kitapları yeniden TCE bakış açısıyla düzenlenmelidir.
- c) Çocuk ve yaşlı bakımının yükünü kadınların ve kız çocuklarının üzerinden alacak mekanizmalar geliştirilmeli, okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmalı ve zorunlu eğitim kapsamına alınmalıdır.
- d) Eğitimin tüm kademelerinde kadın ve kız çocuklarının okula devam etmesini sağlanması için özel önlemler alınması, kız çocukları ve oğlan çocukları arasındaki eşitsizliğin ele alınması ve özellikle kırsal alanda yaşayan kız çocuklarının okula devam etmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

63. Bu rapor döneminde Türkiye’de KYŞ’le mücadeleye ilişkin var olan mekanizmaların, kanunların ve uluslararası sözleşmelerin hükümlerinin uygulanmasından hızla vaz geçildiği görülmüştür. Bazı grup ve cemaatlerin TCE kavramına karşı düşmanca tavır ve tutumları sonucu oluşan baskı, iktidar katında ve Cumhurbaşkanlığı seviyesinde de karşılık bulmuş, **böylece, İstanbul Sözleşmesinden “Türkiye'nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmiştir” açıklamasıyla çekilme kararı alınmıştır.**⁸³Türkiye’nin kadına KYŞ’le mücadelede önemli hukuki güvence sağlayan İstanbul Sözleşmesinden çekilmesinin ardından iktidar tarafından “kadın cinayetlerinde %26 azalma olduğu” iddiasıyla açıklamada yapılmıştır.⁸⁴ Bu kadar kısa bir sürede böyle bir etki söz konusu olamayacağı gibi **2014 sonrasında Türkiye’de kadın cinayetlerine ilişkin herhangi bir resmi veri de bulunmamaktadır.2008 ve 2014 yıllarında yapılan ve her 5 yılda bir yapılması planlanan “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” ise 2014’den beri yapılmamıştır. 2022 yılında kadın hakları ve savunuculuk alanında çalışan kadın sivil örgütlerine yönelik tehditler artmıştır. Kadın haklarını savunan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Derneği hakkında ‘kanuna ve ahlaka aykırı faaliyet yürütmek’ suçlamasıyla kapatma davası açılmıştır.**⁸⁵

⁸³http://www.theadvocatesforhumanrights.org/uploads/turkey_step_back_final.pdf

⁸⁴<http://www.dw.com.tr>

⁸⁵<https://www.stgm.org.tr/en/we-will-stop-femicide-platform-association-danger-closure>

64. 2012 yürürlüğe giren 6284 sayılı Kanunun, **uygulanmasıyla ilgili alınması gereken önlemlerin alınmaması, kurumlar arası gerekli olan koordinasyon oluşturulamaması, kurumsal mekanizmalar kurulamaması ve uygulamayla yükümlü personelin keyfiyeti ve eğitimsizliklerine bağlı olarak halen ciddi sorunlar yaşanmaktadır.**
65. İlgili Bakanlık tarafından **sadece KYŞ hattı olarak işletilmesi gereken ALO 183, bugün “ALO 183 Sosyal Destek Hattı” olarak değiştirilerek içine tüm dezavantajlı gruplar eklenmiştir. Böylece, KYŞ hattı olmaktan çıkartılmıştır.**⁸⁶ Bu hattı arayan kadınlar, öncelikle ulaşamamakta, ulaşabildiklerinde de güncel olmayan bilgiler verildiği, doğru ve yeterli ihtiyaç analizi yapılmadığı, yanlış yönlendirmeler yapıldığı ya da acil durumlarda inisiyatif alınarak doğru müdahale edilmediği, kadınların güvenliğini riske atacak tavsiyelerde bulunduğu tespit edilmektedir.⁸⁷
66. **Kadınların, kimi zaman kolluk kuvvetlerine başvurduklarında yanlış bilgilendirildiklerini ya da bilgi alamadıklarını, şikâyetten ya da sığınak gibi kazanılmış haklarını kullanmaktan/talep etmekten caydırıldıklarını veya delil göstermeye zorlandıklarını, şiddet uygulayanla barıştırılmaya çalışıldıklarını, KYŞ’i normalleştiren söylemlerle karşılaştıklarını ve bütün bu stratejiler işe yaramadığında ise şikâyetlerinin kayıt altına alınmadığını göstermektedir.** Hak ihlalleriyle ilgili yapılan şikâyetler ise çoğunlukla sonuçsuz kalmaktadır. Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Büro Amirliklerinin varlığı ise kadınların uzmanlaşmış desteğe hızlıca erişmesini sağlayamadığı gibi kurumdan kuruma yönlendirilip süreçlerinin uzatılmasına, bu süreçte hak kayıpları yaşamalarına ve tekrar tekrar mağdur edilmelerine sebep olmaktadır.⁸⁸
67. Ayrıca, **Türkiye’de cinsel şiddet konusunda önleyici ve sürdürülebilir bütüncül uygulamalar geliştirilmemiş,** konu ile ilgili eğitimli personelin ve uzmanların bulunduğu tecavüz kriz merkezleri, cinsel şiddet danışma ve dayanışma merkezleri gibi “özel birimler” açılmamıştır.

⁸⁶<https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/alo-183-sosyal-destek/#:~:text=Aile%2C%20C3%87a%4%B1%5%9Fma%20ve%20Sosyal%20Hizmetler%20Bakanl%C4%B1%4%9F%4%B1%20C3%87a%4%9Fr%4%B1%20Merkezlerinden%20Alo%20183,rehberlik%20ve%20dan%C4%B1%5%9Fmanl%C4%B1k%20hizmeti%20sunulmaktad%C4%B1r.>

⁸⁷https://www.morcati.org.tr/attachments/article/255/6284_Kanun_Uygulamalari_Raporu.pdf

⁸⁸https://www.morcati.org.tr/attachments/article/255/6284_Kanun_Uygulamalari_Raporu.pdf

68. **6284 sayılı Kanun kapsamında alınan tedbir kararlarının niteliği ve uygulamasına ilişkin ciddi sorunlar devam etmektedir.** Tedbir kararlarının süresi giderek kısalmakta (1 ya da 2 ay), yeniden başvurularda ret kararları verilmekte, kararların tebliğ edilmeden yürürlüğe girmemesi nedeniyle, kolluk ivedi bir şekilde tebliğ yapmamakta, bu nedenle süreli verilen tedbir kararları da işlevsiz kalmaktadır.
69. **ŞÖNİM’ler gizlilik kararlarının tüm kurumlarda uygulanmasını takip etmekle yükümlüdür. Ancak zaman zaman bu sorumluluğun kendisinde olmadığını ifade etmektedir.**⁸⁹ Ayrıca geçici süreyle verilen gizlilik kararlarının yenilemesi için kadınlar mahkemelere tekrar başvurmak zorundadır. Bu durum kadınların güvenliği bakımından ciddi riskler oluşturmaktadır.
70. **ŞÖNİM’lerin kurumsal ve mali yapıları yetersiz olup, ekonomik, psikolojik, hukuki ve sosyal yardımlar gereğince verilememekte; sosyal hizmet uzmanı, avukat, psikolog desteklerinin çok sınırlı kaldığı görülmektedir.**
71. **Türkiye’de KYŞ ile ilgili sığınakların sayısı ve kapasitesi yetersizdir.** Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı **81 ilde 112 sığınmaevi 2779** kapasite ile hizmet veriyor. Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne bağlı **3 sığınmaevi 90** kapasite ile hizmet veriyor. Sivil toplum örgütüne bağlı **1 sığınmaevi 20** kapasite ile hizmet veriyor. **Bağımsız kadın örgütlerinin sığınak işletmesine de destek verilmemektedir.**⁹⁰
72. **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliğe göre; bedensel engelliler ve 60 yaş üstü kadınlar çeşitli gerekçelerle sığınaklara kabul edilmemektedir.** 12 yaş üstü oğlan çocuğu veya engelli çocuğu olan kadınlara ise, masrafları sığınanın bütçesinden karşılanan bir ev tahsis edilmesi gerekirken bu madde hemen hemen hiç uygulanmamaktadır. Sığınaklara kabulde de LBTİ+ kadınlara yönelik ayrımcı uygulamalar mevcuttur. Ruh sağlığı bozuk ya da zihinsel engelli kadınlar da sığınaklara kabul edilmemektedir.
73. Sığınma evinde kalan kadınların özgürlüğünü kısıtlayacak ölçüde “güvenlik” tedbirleri vardır. Kurumlara giriş çıkış saatlerinin kısıtlılığı, üst araması gibi uygulamalar, telefon kullanımının mümkün olmaması ve yetkin olmayan personelin davranışları kadınlar tarafından sıklıkla dile getirilen zorluklardır. Bu vb. kurallar kadınların gerekli hizmeti almadan çıkıp, çoğu zaman şiddet ortamına dönmelerine neden olmaktadır.

⁸⁹https://www.morcati.org.tr/attachments/article/255/6284_Kanun_Uygulamalari_Raporu.pdf

⁹⁰<http://www.siginarsizbirdunya.org/en/assemblies/concluding-declarations>

74. KYŞ ile ilgili veri toplama açısından ülke düzleminde standart yoktur ve veri yetersizliği vardır. Türkiye’de KYŞ’in ulusal çapta izlenmesi için gerekli olan güncel veri setleri bulunmamaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları tarafından tutulan KYŞ verileri kamuoyu ve STÖ’leriyle paylaşılmamakta ve güncel olarak açıklanmamaktadır.
75. **Devletin cinsel/üreme haklarına ilişkin politikaları ve bu alandaki kadınların insan haklarını ihlal eden uygulamaları kadınların hayatlarını zorlaştırmaktadır.** Türkiye’de 10. Haftanın sonuna kadar kürtaj yasal olsa da uygulamada kadınlar devlet hastanelerinde kürtaj yaptıramamaktadır. Doğum kontrol yöntemlerini kullanması kocası tarafından engellenen, evlilik içi tecavüze maruz bırakılarak gebe kalan kadınlardan, resmi nikâhlı ise kürtaj için kocalarının izninin istenmesi, kadınların bedensel söz hakkını ihlal etmektedir.⁹¹ Özellikle yoksul ve/veya Türkçe konuşamayan kadınlar kürtaj hakkına erişememektedir.
76. **Türkiye’de, kız çocuklarının çoklu ayrımcılık ve şiddet görmelerine neden olan en vahim uygulama ise çocuk yaşta erken ve zorla evlendirilmeleridir.** Bunlar kayıt dışı evlilikler olduğu için veri eksikliği vardır.15-19 yaş grubu kadınların neredeyse %4’ü hâlihazırda çocuk sahibidir ya da ilk çocuklarına gebedir. Sadece ilkokulu bitirmiş kadınların %20’si adölesan dönemde çocuk sahibi olmaya başlarken, bu oran lise veya üzeri eğitim alan kadınlar arasında %1’e düşmektedir. Yoksul kadınlar arasında adölesan annelik daha yaygın iken (%9) refah düzeyi yüksek olan kadınlar arasında yaygın değildir (%1). Türkiye’de, hali hazırda 25-49 yaşlarındaki kadınların %21’i 18 yaşından önce, %4’ü 15. yaşından önce evlenmiştir.⁹²**Bu vahim tabloya rağmen halen önleyici herhangi bir tedbir alınmamakta ve politika oluşturulmamaktadır.**
77. **Engelli kadınlara yönelik şiddet oranı salgın öncesinde %33,4 iken, salgın döneminde %18,7 artmıştır.** Araştırma şiddet türleri detaylandırılarak yapılmış (fiziksel, ekonomik, psikolojik, vs.), en az birisine maruz bırakılan kadınlar için bu oran %39,6 olarak saptanmıştır. **278 kadına yönelik istismar haberinden 194 yani %69,8’i engelli kadına yöneliktir.** Engelli kadın ve kız çocuklarının cinsel sağlıkla ilgili bilgilendirilmemeleri nedeniyle cinsel şiddete maruz bırakılma riski artmakta,

⁹¹<https://www.diken.com.tr/kurtaj-arastirmasi-istege-bagli-sadece-10-hastanede-yapiliyor-gunah-diyen-oldu/>

⁹²http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor.pdf

yaşanan şiddetin görünmez olmasına neden olmaktadır.⁹³ŞÖNİM binalarının engelli dostu olmaması engellilerin erişimini zorlaştırmaktadır.⁹⁴

78. 2021 verilerine göre yaşlı nüfusun, %44,3'ünü erkekler, %55,7'sini kadınlar oluşturmaktadır.⁹⁵ **2021 yılı Nisan ayında yapılan bir araştırmaya göre yaşlı insanlara karşı şiddet, istismar ve ihmali içeren 155 vaka tespit edilmiş olup, bu vakaların %39'unun yaşlı kadınlara yönelik şiddet, istismar, ihmal, hak ihlali ve ayrımcılıklardan kaynaklandığı görülmüştür.** ⁹⁶

79. LBTİ+ kadınlar **mağduriyet hallerinde suçu hak eden kişiler olarak görülmeleri, sapkın olduklarının ifade edilmesi de bakış açısını yansıtmaktadır.** Nefret suçları ile mücadele etmek ve mağdurları desteklemek için herhangi bir siyasi irade ve politika bulunmaması nedeniyle nefret cinayetleri **cezasız kalmakta ve teşvik edici bir sosyo-politik ortam yaratmaktadır.**⁹⁷

80. Sığınmacı, mülteci, Türkiye'de evli ya da kağıtsız, vb. göçmen kadınlar sistematik erkek şiddetine maruz kalmaktadır. Devletin kısıtlayıcı göç düzenlemeleri bu şiddete zemin hazırlamaktadır.⁹⁸ Şiddet gören göçmen kadınlar, sığınma evlerine yerleştirilse bile herhangi bir kaydı bulunmadığı için kimliklendirme çalışmaları yapılması yerine sınır dışı edilmek üzere geri gönderme merkezlerine alınmaktadırlar. **Bu uygulama şiddetin sistematikleşmesine ve kadınların şikâyet edememelerine neden olmaktadır.** Türkiye'nin, İstanbul Sözleşmesinden çekilmesiyle birlikte göçmen kadınların uğradığı toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ve korumaya işaret eden uluslararası hukuki bir dayanak da ortadan kalkmıştır.⁹⁹

81. Mülteci ve sığınmacı LBTİ+ kadınlar yaşadıkları sorunların yanı sıra yabancı düşmanlığına da maruz kalmaktadırlar. Görünüşleri nedeniyle mülteci trans kadınlar her türlü ortamda şiddetin farklı türleri ile karşılaşabilmektedirler.

⁹³<https://www.sivilsayfalar.org/2020/12/16/engelli-kadinlarin-ureme-sagligi-konusunda-farkindaliklarinin-arttirilmesi-buyuk-onem-tasiyor/>

⁹⁴<https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Engelli%20kadinlar%20ve%20kiz%20cocuklari-Haklar-TAPV-UNFPA-BA.pdf>

⁹⁵<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2020-37227>

⁹⁶http://www.senex.org.tr/wp-content/uploads/SenexIzleme_Nisan2021.pdf

⁹⁷<https://kaosglidernege.org/images/library/2020nefret-suclari-raporu-2019-kucuk.pdf>

⁹⁸<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277539517305393>

⁹⁹ Williams, L., Coşkun, E. And Kaşka, S. (ed.) (2020). Women, Migration and Asylum in Turkey: Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice. London: Palgrave.

Covid-19 Salgın Süreci:

82. **COVID-19, sığınakta kalan kadınlar için başka zorluklar ortaya çıkarmıştır.** Kadınlar Pandemi gerekçe gösterilerek ikamet ettikleri şehir dışında hiçbir yerde sığınağa kabul edilmemektedirler. Bir kere sığınağa yerleştikten sonra ise başka şehre nakilleri gerçekleştirilmemektedir.

CEDAW Komitesi'nden Eylem Talepleri

- a) Danıştay'da açılan iptal davasının 28 Nisan 2022 tarihli duruşmasına Türkiye'nin her yerinden tüm kadın örgütlerinden katılan rekor sayıdaki 800 kadın avukatın da talep ettiği¹⁰⁰ gibi İstanbul sözleşmesinden çekilme beyanı geri alınması tavsiye edilmelidir.
- b) Devletin KYŞ ile mücadeleye ilişkin bütüncül bir politika oluşturması ve bu sürece bağımsız kadın ve LBTİ+ örgütlerinin dahil edilmesi, etkin katılımlarının sağlanması gerekmektedir.
- c) 6284 sayılı Kanun etkin bir şekilde uygulanmalı, izleme/değerlendirme mekanizmaları oluşturulmalı ve sonuçları kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
- d) TCE ve KYŞ eğitimlerinin ayrıştırılmış içerikle donatılıp çeşitlendirilerek yaygınlaştırılmasının sağlanması gerekmektedir.
- e) Sığınakların sayı ve hizmet kapasitelerinin artırılması ve ayrımcılık olmaksızın tüm kadınların sığınaklardan faydalanması sağlanmalıdır.
- f) Cinsel şiddet kriz merkezleri ivedilikle kurulmalıdır.
- g) Göçmen, sığınmacı ve mülteci kadınlar yasal statü şartı aranmaksızın kadına yönelik şiddete ilişkin her türlü hizmetten faydalandırılmalıdır.
- h) Kadına yönelik şiddetle mücadelede sorumlu kurum ve kuruluşların hizmetleri çok dilli olarak düzenlenmelidir.

¹⁰⁰ <https://yetkinreport.com/en/2022/04/28/another-corner-in-turkeys-istanbul-convention-journey/>